

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

ШЕКЕРА Юлія Олександрівна

УДК 346.91: 346.21

**СТРОКИ У ГОСПОДАРСЬКОМУ
ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ**

Спеціальність: 12.00.04 – господарське право;
господарсько-процесуальне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному університеті «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
ПОДЦЕРКОВНИЙ Олег Петрович,
Національний університет
«Одеська юридична академія»,
завідувач кафедри господарського права і процесу

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
ЮЛДАШЕВ Олексій Хашимович,
Інститут права імені Володимира Великого
Міжрегіональної академії управління персоналом,
завідувач кафедри господарського права;

кандидат юридичних наук
ЗЛАКОМАН Ігор Миколайович,
Національний університет
«Одеська морська академія»,
юрисконсульт факультету військово-морських сил

Захист відбудеться 31 травня 2016 року о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.04 Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Національного університету «Одеська юридична академія» за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Піонерська, 2.

Автореферат розісланий 29 квітня 2016 року

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

К. В. Горобець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Проведення судової реформи, метою якої проголошено відновлення довіри до судової гілки влади, безпосередньо торкається проблем господарського процесу та господарського судочинства. Досягти відчутних результатів у реформуванні неможливо, якщо не підвищити ефективність правового регулювання господарських процесуальних відносин та максимально не наблизити їх до потреб бізнес-середовища, зацікавленого у швидкому та водночас справедливому вирішенні господарських конфліктів. Тому необхідне вдосконалення положень господарського процесуального законодавства у частині процесуальних строків, здатних слугувати часовими показниками ефективності відповідного судочинства. Належний судовий захист учасників господарських відносин може здійснюватися не лише за умови чітких темпоральних приписів, а й сучасних стандартів застосування розумних строків як елемента права на справедливий суд, визначеного у практиці Конституційного Суду України, Європейського суду з прав людини тощо. У поліпшенні часових параметрів процесуальних інститутів слід вбачати один із головних внутрішніх резервів еволюційного розвитку господарського судочинства з урахуванням його традицій та призначення.

Свого часу окремі аспекти господарсько-процесуальних строків з погляду додержання процесуального порядку арбітражного та господарського судочинства розглядалися в роботах Л.М. Ніколенко, О.А. Ломакіної, Т.В. Степанової та ін. Зокрема, низку статей про господарсько-процесуальні строки опублікували О.М. Борщевська, Б.М. Грек, Т.Б. Грек, В. А. Заяць. Є дослідження процесуальних строків у цивілістиці, адміністративістиці та науці арбітражного процесу в Україні (О.В. Андрійчук, М.О. Сорока) та країнах СНД (Є.В. Ісаєва та ін.). Дослідження процесуальних строків у господарському судочинстві здійснила О.М. Борщевська. Разом із тим, строки господарського судочинства не є єдиною складовою поняття господарсько-процесуальних строків. Лише у комплексному сприйнятті господарсько-процесуальних строків стає можливим виявити їх зв'язок із господарськими відносинами загалом.

Тому нагальною потребою є ґрунтовний науковий аналіз процесуальних особливостей строків у господарському процесі, їх виникнення й перспектив удосконалення, наявності елементів, що здатні сприяти господарсько-правовому розвитку, а також дослідження норм, що забезпечують належне застосування господарсько-процесуальних строків, закріплюють санкції та інші примусові заходи за їх порушення, зокрема, судьями господарських судів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри господарського права і процесу Національного університету

«Одеська юридична академія»: «Організаційно-правове забезпечення державної підтримки розвитку морегосподарського комплексу України» (номер державної реєстрації 0112U000692), яка є частиною науково-дослідної програми Національного університету «Одеська юридична академія» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення сталого розвитку української державності та права» на 2011–2015 рр. (державний реєстраційний номер 011U0006H).

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є характеристика строків у господарському процесуальному праві України та надання рекомендацій щодо удосконалення їх правового регулювання.

Досягнення поставленої мети передбачає розв’язання таких задач:

з’ясувати значення господарсько-процесуальних строків для розвитку господарських та господарсько-процесуальних відносин;

визначити потреби спеціалізації господарсько-процесуальних строків з урахуванням традицій оперативності розгляду господарських справ та професіоналізації господарських процесуальних відносин;

встановити етапи розвитку доктринальних ідей про спеціалізовані строки у господарському процесі;

обґрунтувати напрями забезпечення ефективності та дієвості господарсько-процесуальних строків;

визначити напрями пристосування строків у господарському процесі до потреб учасників господарських правовідносин, у тому числі із використанням надбань міжнародного комерційного арбітражу та зарубіжного досвіду;

обґрунтувати засоби приведення положень законодавства щодо господарсько-процесуальних строків до принципу розумності;

удосконалити поняття та класифікацію господарсько-процесуальних строків;

запропонувати шляхи оптимізації процесуальних строків для конкретних категорій господарських справ, що дозволить, дотримуючись принципів господарського процесу, об’єктивно вирішувати господарські спори;

запропонувати заходи щодо усунення зловживань при реалізації законодавчих положень про процесуальні строки.

Об’єктом дослідження є сукупність суспільних відносин, що виникають у зв’язку із забезпеченням часових меж реалізації господарсько-процесуальних інститутів, форм та видів проваджень.

Предметом дослідження виступають строки у господарському процесуальному праві України та перспективи удосконалення їх правового регулювання.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження складають загальнонауковий діалектичний метод та інші прийоми пізнання: аналіз, синтез, порівняння. У процесі дослідження застосовувалися: історико-правовий метод – для дослідження формування законодавства про строки

у господарському процесі, для аналізу поглядів науковців щодо поняття й сутності господарсько-процесуальних строків, їх функцій та ознак (пп. 1.1 та 1.2); порівняльно-правовий метод – для співставлення національного та зарубіжного процесуального законодавства, що регламентують строки процесуальних проваджень загалом та їх окремих інститутів (пп. 2.1, 2.3, 3.3). Формально-логічний та системно-структурний метод застосовувалися при визначенні класифікації строків господарського процесу та критеріїв для кожної із його груп (пп. 1.2, 2.1). За допомогою методу моделювання було сформульовано комплекс пропозицій і рекомендацій щодо удосконалення й оптимізації чинного законодавства у сфері встановлення та призначення господарсько-процесуальних строків (пп. 2.2, 2.4, 3.1, 3.2).

Теоретичну основу дослідження складають наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених-процесуалістів у сфері господарського, цивільного й адміністративного процесів, серед яких, крім вищезазначених, роботи Т. С. Абової, М. О. Абрамова, І. Г. Арсенова, В. Е. Беляневич, О. А. Беляневич, В. І. Бутенка, С. В. Васильєва, Є. В. Васковського, К. В. Гусарова, І. Є. Енгельмана, Г. А. Жиліна, К. І. Комісарова, Д. Д. Луспеника, К. І. Малишева, Є. А. Нефедьєва, І. Г. Побірченка, І. О. Подвального, О. П. Подцерковного, Д. М. Притики, А. К. Ріхтера, Ю. А. Тимофєєва, М. С. Шакарян, Р. В. Шакірьянова, П. І. Шевчука, В. В. Яркова та ін.

Нормативну основу дослідження склали: законодавство України, міжнародно-правові акти, законодавство іноземних держав (Великої Британії, Франції, Німеччини та ін.). Емпіричною основою дослідження стали статистичні дані та справи Верховного Суду України, Вищого господарського суду України, практика господарських судів.

Наукова новизна роботи. Дисертація є першим у вітчизняній юридичній науці дослідженням господарсько-процесуальних строків як широкої категорії, що включає усі форми господарського процесу, зокрема позасудового та третейського (арбітражного), у якому визначено особливості змісту та порядку реалізації відповідних строків та основні напрями вдосконалення правових положень у цій сфері. Наукову новизну містять такі положення.

уперше:

обґрунтовано матеріально-правове значення господарсько-процесуальних строків, що дозволяє визначати їх комплексний характер та вплив на функціонування господарської системи загалом;

визначено вимоги до спеціалізації господарсько-процесуальних строків, що передбачає врахування у темпоральних положеннях часових меж досягнення балансу оперативності та ефективності при розгляді господарських справ з урахуванням професіоналізації представництва у господарських судах та спеціалізації суддів, спрощених форм процесу та організаційної якості ведення справ;

окреслено етапи розвитку положень про спеціалізовані строки у господарському процесі шляхом виділення трьох основних періодів

із встановленням особливостей кожного з них: період арбітражної прискореної процедури; період господарського процесуального довільної процедури та період господарської процесуальної уніфікації та модернізації;

обґрунтовано потреби врахування волевиявлення учасників господарського процесу при призначенні судом процесуальних строків у господарських справах з використанням досвіду міжнародного комерційного арбітражу та зарубіжного процесуального законодавства;

удосконалено:

розуміння механізму забезпечення ефективності та дієвості господарсько-процесуальних строків, що полягає обґрунтуванні тісної взаємодії цих елементів господарсько-процесуальних відносин з іншими інститутами господарського та господарсько-процесуального права: дисциплінарної відповідальності суддів, адвокатів і прокурорів, господарсько-процесуальної відповідальності учасників процесу, форми документообороту, інстанційності та стадійності господарського процесу, засобів доказування та достатньої свободи суддів у визначенні порядку ведення судових засідань тощо;

напрями упровадження положень про розумні строки у господарське судочинство, що передбачає таке співвідношення граничних і розумних строків розгляду справи, коли категорія розумного строку застосовується не у межах граничного строку, а стосується загальної тривалості розгляду справи за всіма стадіями чи продовження розгляду справи понад граничні строки;

підходи до поняття господарсько-процесуальних строків, під якими розуміється встановлений законом або призначений судом, виражений роками, місяцями, днями, годинами і хвилинами проміжок часу, або момент у часі, визначений точною календарною датою, або вказівкою на подію, яка має неодмінно настати, спрямований на забезпечення процесуальної економії та оперативності судового процесу, в межах якого суд чи інший учасник судового процесу вправі або зобов'язаний вчинити певні процесуальні дії, або може мати місце настання певних процесуальних наслідків;

пропозиції щодо оптимізації процесуальних строків для конкретних категорій справ, що дозволить, дотримуючись принципів господарського процесу, об'єктивно вирішувати господарські спори, зокрема, такі: встановлення моменту обчислення процесуального строку від закінчення строку на поштовий перебіг при документообігу; диференціація процесуальних строків залежно від складності справ та кількості їх учасників, виду провадження тощо; зупинення перебігу процесуальних строків залежно від об'єктивних обставин та волевиявлення усіх учасників процесу для створення умов для примирення сторін та досягнення об'єктивної істини у справі; урахування потреб встановлення розумного та справедливого навантаження на суддів;

підходи до організаційного значення встановлених законом або судом чи третейським судом (арбітражем) процесуальних строків, що полягає у забезпеченні достатнього часу та визначенні необхідного темпу вирішення завдань господарських судів та третейських судів (арбітражі);

пропозиції щодо усунення зловживань при поновленні процесуальних строків, що передбачає запровадження змагального режиму розгляду відповідних заяв та можливості оскарження процесуального документа у зв'язку із необґрунтованим поновленням процесуального строку при прийнятті відповідної заяви апеляційною чи касаційною інстанцією у господарському судочинстві;

набули подальшого розвитку:

змістовна характеристика господарсько-процесуальних строків, які мають не лише суб'єктивне значення (дають можливість вчинити або утриматись від вчинення процесуальної дії), а й об'єктивне значення (дають змогу фіксувати певні юридичні факти: набрання законної сили рішенням суду; період дії запобіжних заходів, відкладення розгляду справи тощо);

підходи до розмежування процедур продовження та відновлення процесуальних строків, коли поняття продовження та поновлення процесуальних строків треба застосовувати не відповідно до джерел їх встановлення, а до суті відновлювальної дії суду: якщо йдеться про строк стосовно процесуальних відносин, які ще не завершилися, то можливе лише продовження процесуального строку. Якщо ж суд вирішує питання про відновлення часових меж стосовно процесуальних відносин, які формально є закінченими, завершеними, тоді можна говорити про відновлення чи поновлення процесуальних строків;

класифікація господарсько-процесуальних строків, що передбачає їх поділ за способом встановлення на строки законодавчого визначення та судового призначення; для кожного з них об'єктивною потребою є встановлення критеріїв розумності, ефективності та відповідності призначенню судового розгляду загалом та окремим його етапам (формам) зокрема.

підходи до запровадження елементів диспозитивності та економії процесу щодо строку провадження у господарській справі, що передбачає розширення прав сторін у господарському процесі та приведення строків господарського судочинства відповідно до реальних потреб учасників процесуальних відносин;

підходи до порядку обрахунку початку процесуального строку у господарських процесуальних відносинах, що передбачає скасування розрахунку процесуального строку від початку подачі позовної заяви у зв'язку з необхідністю врахування потреб повідомлення учасників процесу, що постає особливо гостро при відкладенні розгляду справи, апеляційному розгляді ухвал суду, у процедурах банкрутства тощо;

напрацювання щодо вдосконалення правових засад застосування процесуальних строків у міжнародному комерційному арбітражі, зокрема,

шляхом заборони істотного ускладнення реалізації права однієї із сторін порівняно з регламентом відповідного інституційного міжнародного комерційного арбітражу.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що висновки та пропозиції, сформульовані в дисертації, можуть бути використані: у науково-дослідній діяльності – для подальших наукових досліджень у сфері господарського процесуального права; у правотворчій діяльності – для вдосконалення господарського процесуального законодавства; в освітній діяльності – при підготовці підручників, навчальних посібників і методичних розробок для студентів та аспірантів; у правозастосовній практиці – при здійсненні господарського судочинства.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження обговорювалися на засіданні кафедри господарського права і процесу Національного університету «Одеська юридична академія», на науково-практичних конференціях: Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні (м. Харків, 2015 р.); «Актуальна юриспруденція», (м. Київ, 2015 р.); Економіко-правовий розвиток сучасної України (Одеса, 2015); «Проблеми розвитку науки господарського права і вдосконалення господарського законодавства» (м. Київ, 2015 р.); Актуальні проблеми господарського права і процесу (м. Київ, 2015 р.).

Основні наукові положення дисертації відображені у 5 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях з юридичних наук, з яких 1 стаття у зарубіжному науковому періодичному виданні, та 4 у інших публікаціях.

Структура дисертації зумовлена метою і завданнями дослідження та підходом автора до розгляду основних проблем теми та складається зі вступу, трьох розділів, які охоплюють 9 підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 207 сторінок, з яких 184 сторінки – основний текст, список використаних джерел містить 189 позицій.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовується актуальність і ступінь дослідження теми, зазначається зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету та задачі, об'єкт і предмет дослідження, його методологічну основу, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, викладено відомості про апробацію та публікацію результатів дисертації, структуру й обсяг роботи.

У **першому розділі «Теоретичні засади дослідження строків у господарському процесуальному праві України»**, який складається з двох підрозділів, здійснено загальний огляд наукових праць про строки у процесуальних галузях права, вирішено проблеми законодавчого

визначення, функційного призначення та класифікації строків у господарському процесі.

У підрозділі 1.1. «Поняття, ознаки та види строків у господарсько-процесуальному праві» розглядаються засадничі положення щодо виділення поняття строків у господарському процесі.

Поняття «господарсько-процесуальний строк» розглянуто у різних значеннях: як юридичний факт, що має певне юридичне (процесуальне) значення; як інститут права; як засіб (інструмент) господарсько-процесуального регулювання, що спрямований на досягнення завдань господарського судочинства; як засіб забезпечення реалізації принципів господарського процесу тощо. Акцентовано на такій ознаці процесуального строку як правова визначеність, що вказує на встановлення цих строків нормами права або можливість їх встановлення певним суб'єктом, у формі та у порядку, визначеному відповідними нормами процесуального права, при правозастосуванні.

Матеріально-правова характеристика процесуального строку визначається сукупністю проявів впливу процесуального строку на функціонування господарського судочинства як елемента не лише правової, але й економічної системи. Визначено регулятивну, охоронну та захисну спрямованість господарсько-процесуальних строків, що дає змогу відносити ці часові проміжки до засобів господарсько-процесуального регулювання та визначати завдання господарського судочинства. Досліджено, яким чином інститут процесуальних строків впливає на реалізацію принципу оперативності та процесуальної економії.

Запропоновано змінити підхід, закріплений у положеннях ст. 50 ГПК України, яка обмежувально пов'язує процесуальні строки лише із вчиненням процесуальних дій, натомість вони мають не лише суб'єктивне значення (дають можливість вчинити або утриматись від вчинення процесуальної дії), вони мають і об'єктивне значення (дають змогу фіксувати певні юридичні факти: набрання законної сили рішенням суду; визначають строк дії запобіжних заходів тощо).

Для усунення безпідставних обмежень законодавчої регламентації процесуального строку, забезпечення принципу верховенства права у процесі їх визначення запропоновано частину другу ст. 50 ГПК викласти у такій редакції: «Процесуальні дії вчиняються у строки, встановлені цим Кодексом, іншими законодавчими актами. У тих випадках, коли процесуальні строки не встановлено, вони визначаються господарським судом з урахуванням завдань господарського судочинства».

У підрозділі 1.2. «Значення та функції строків у господарському процесі» розглядаються проблеми функційного та іншого призначення господарсько-процесуальних строків.

Процесуальні строки визнаються невід'ємною частиною механізму господарського судочинства, оскільки саме з ними закон передовсім пов'язує

упорядкованість господарського процесу, дисциплінованість учасників процесу в межах здійснення окремих процесуальних дій, ритмічність і оперативність господарського судочинства загалом.

Визначаються спеціальні та загальні риси темпорально-правового режиму регулювання господарсько-процесуальних відносин порівняно з аналогічними режимами інших галузевих процесуальних відносин.

Заперечується можливість віднесення часових характеристик до активно-дієвих елементів процесуального регулювання, оскільки процесуальні строки, визначаючи межі реалізації процесуальних відносин, надають їм статичних характеристик у часовому вимірі, а не впливають на виконання процесуальних дій безпосередньо.

Обґрунтовано, що основне функціональне призначення господарсько-процесуальних строків як інституту господарського-процесуального права проявляється в регулятивній, охоронній і захисній функціях, а також функції сприяння сторонам у реалізації господарсько-процесуальних прав та обов'язків, сприяння господарському суду в належній організації провадження у справі. Додатково обґрунтовуються політичні, соціальні та інші функції цього інституту, які мають не процесуально-правове, а матеріально-правове значення. Зокрема, швидкість розгляду господарських справ дозволяє створити економічні умови привабливого економічного клімату у державі, бо інвестори знають, що відновлення порушених прав та інтересів відбувається у стислі строки. Соціальна функція відповідних строків виявляє специфіку професійної господарської діяльності порівняно із загальними цивільними процесуальними процедурами, орієнтуючи підприємців на необхідність професійного ставлення до захисту власних інтересів та залучення професійних захисників у процес захисту.

Проаналізована практика застосування ст. 69 та ст. 102 ГПК України й обґрунтована неприпустимість запровадження у господарський процес норми про «розумне зволікання у розгляді справи», адже часові втрати у господарських відносинах завжди означають збитки у матеріальних господарських відносинах.

У другому розділі **«Особливість застосування процесуальних строків у господарському судочинстві України»**, який складається з чотирьох підрозділів, здійснений елементний аналіз порядку застосування строків у господарському процесі.

У *підрозділі 2.1. «Порядок встановлення та призначення господарських процесуальних строків у господарському процесі»* розглядаються засадничі положення щодо законодавчого встановлення та судового призначення процесуальних строків у господарському судочинстві.

Порядок встановлення процесуальних строків досліджено з позиції самостійності суду у їх призначенні та визначені тривалості.

Критикуються підходи до поділу процесуальних строків на законні (абсолютні), судові, відносні і змішані. Наголошено на необхідності виокремлення строків законодавчого визначення та судового призначення.

Визначається зміст дискреційних повноважень господарського суду при призначенні процесуальних строків, що дозволяють йому динамічно керувати господарським процесом та підвищують авторитет суддів господарського суду.

Запропоновано вирішення низки проблем встановлення строків у господарському процесі, зокрема, щодо надання додаткових доказів, шляхом викладення ч. 2 ст. 33 ГПК України у новій редакції: «Докази подаються сторонами і іншими учасниками судового процесу у строки, визначені господарським судом, до початку розгляду справи по суті. У виключних випадках, за наявності поважних причин пропуску строку, що підтверджуються відповідними доказами, суд може продовжити строк подання доказів у межах розгляду справ судом першої та апеляційної інстанцій».

Розтлумачено вимогу розумності встановлення господарсько-процесуальних строків, зокрема, принцип «розумності» запропоновано визначати як правовий критерій обґрунтованої поведінки суб'єкта господарсько-процесуальних відносин, пов'язаний із процесуальною необхідністю призначення (встановлення) процесуальних строків на підставі об'єктивних часових меж певних дій. На цій підставі обґрунтовані зміни до ст. 50 ГПК України.

У **підрозділі 2.2. «Початок обчислення, закінчення та зупинення строків у господарському процесі»** розглядаються проблеми обчислення господарсько-процесуальних строків.

З урахуванням необхідності розробки прикладної моделі реалізації господарських процесуальних строків аналізуються особливості механізму реалізації господарсько-процесуальних строків, що має створювати перешкоди для зловживань у господарському процесі та сприяти оперативності розгляду господарських справ.

Запропоновано унормувати та деталізувати у процесуальному законі (ст. 50 ГПК) можливість призначення господарським судом коротких строків, упродовж яких мають бути вчинені окремі процесуальні дії (строк перерви, строк ознайомлення з матеріалами справи безпосередньо у судовому засіданні тощо), у тому числі закріпити можливість обчислення процесуального строку у хвиликах.

Розглядаються звичаєві засади застосування процесуального строку при визначенні моменту початку розгляду справи по суті. Наголошується на необхідності судового проголошення про перехід до слухання справи по суті, що дозволить уникнути практичних проблем здійснення процесуальних повноважень.

Критикується положення проекту ГПК, поширеного Радою з питань судової реформи, що пов'язує процесуальний строк для подачі доказів у справі із моментом вчинення певних процесуальних дій залежно від процесуального статусу сторони у справі. Наголошується на потребах сторони подати додаткові докази, що спростовують дані, заявлені у відзиві

на позовну заяву чи поясненнях іншої сторони, незалежно від обмежувальної події (наприклад, подача позову) для представлення доказів.

Наголошено на необхідності чіткого визначення у процесуальному законі моменту закінчення господарсько-процесуального строку, визначеного подією. Зокрема, ст. 51 ГПК України запропоновано доповнити ч. 5, аналогічної до положень ст. 70 ЦПК: «Перебіг строку, закінчення якого пов'язане з подією, яка повинна неминуче настати, закінчується наступного дня після настання події».

Наведено авторське визначення змісту понять обчислення та зупинення процесуального строку.

У *підрозділі 2.3. «Теоретико-прикладні проблеми продовження та поновлення процесуальних строків у господарському процесі»* досліджуються проблеми часового розривання господарсько-процесуальних відносин.

Категорії продовження чи відновлення процесуального строку розглядаються з урахуванням впливу відповідного порядку продовження та відновлення на процесуальні права учасників господарського процесу та перебіг процесуальних відносин загалом.

Розглянуто три основні проблеми у цій сфері: термінологічна; законодавче закріплення підстав відновлення та продовження процесуальних строків у процесуальному законі; порядок розгляду судом питання про відновлення чи продовження процесуального строку.

Враховуючи те, що поняття поновлення та відновлення процесуального строку, по суті, є синонімами, запропоновано уніфікувати їх використання у статтях 53, 79, 93, 97, 111¹⁷, 113, 119 ГПК України на користь поняття «поновлення» як вказівки на нове обчислення строку.

За результатами аналізу статей 52, 53, ч. 3 ст. 69, ч. 4 ст. 106, ч. 2 ст. 122⁹ ГПК виявлена суперечність із положеннями ст. 51 ГПК щодо розмежування підстав, порядку та наслідків відновлення та продовження процесуального строку, у зв'язку з чим розроблені пропозиції змін до законодавства.

Обговорюються практичні проблеми вирішення питання про поновлення чи продовження процесуального строку з урахуванням поважності причин, унаслідок яких строк був пропущений, а також запровадження елементів диспозитивності сторін при вирішенні питання про поновлення процесуального строку.

Дослідження досвіду Австрії, Великобританії, Нідерландів виявило необхідність урахування широкого кола обставин непереборної сили (форс-мажору), що підтверджують поважність причин пропуску процесуального строку. Наголошується, що в умовах дії необмеженого у часі права на подачу клопотання про поважність причини пропуску строку на апеляційну скаргу відповідне клопотання має бути подане одразу після зникнення обставин, що унеможливили цю подачу.

Запропоновано розмежовувати у ГПК: а) строк для подачі клопотання про поновлення строку на апеляційне оскарження; б) строк, який минув після усунення поважних причин пропуску відповідного процесуального

строку, що необхідно для контролю за об'єктивністю підстав поновлення процесуального строку.

Доведено, що вказівки у стст. 93, 110, 111¹⁷ ГПК на обмеження одним роком строку для подачі клопотань про поновлення процесуального строку у зв'язку із поважністю причини пропуску процесуального строку суперечать принципам верховенства права, розумності та справедливості.

Необхідно передбачити право зацікавленої сторони брати участь у розгляді питання про поновлення процесуального строку, а також надати їй право на оскарження ували суду про поновлення процесуального строку. Водночас для уникнення зловживання правом на таке оскарження, що неправомірно перешкоджає набуттю чинності законним рішенням, запропоновано надати право на відповідну скаргу лише при оскарженні рішення суду з підстав грубого порушення процесуального закону.

У **підрозділі 2.4. «Дотримання господарсько-процесуальних строків та засоби його забезпечення»** визначаються основні складові механізму забезпечення дотримання господарсько-процесуальних строків.

Дотримання процесуальних строків розглядається найважливішою гарантією права особи на справедливий суд, адже за відсутності суворого додержання цих строків усіма учасниками процесу зникає можливість вчасного захисту порушеного права та законного інтересу.

Розглянуто дві основні складові дотримання процесуальних строків: додержання процесуальних строків учасниками процесу та додержання процесуальних строків суддями господарських судів.

Розмежовано процесуальні наслідки порушення процесуальних строків особою, що реалізує власні права та інтереси у господарському процесі, та процесуальні наслідки для особи, що несе процесуальні обов'язки, за порушення процесуальних строків.

Додержання процесуальних строків суддями розглядається з урахуванням процесуальних та дисциплінарних аспектів, необхідних для створення умов для належного здійснення правосуддя й забезпечення реалізації завдань господарського судочинства.

У змісті такої підстави дисциплінарної відповідальності судді, як «безпідставне затягування або невжиття суддею заходів щодо розгляду заяви, скарги чи справи протягом строку, встановленого законом, зволікання з виготовленням вмотивованого судового рішення, несвочасне надання суддею копії судового рішення для її внесення до Єдиного державного реєстру судових рішень (п. 2 ч. 1 ст. 92 Закону «Про судоустрій і статус суддів»), виявлені проблеми застосування, виходячи з презумпції невинуватості, індивідуалізації та справедливості покарання.

На підставі аналізу досвіду Португалії, США виявлено, що наявність різноманітних видів стягнень не впливає на кількість порушень суддями процесуальних строків.

Запропоновано здійснити комплекс наукових, методичних та законодавчих заходів щодо встановлення розумного та справедливого

навантаження на суддів, урахувуючи кількість учасників процесу та обсяг справи для створення умов для об'єктивної оцінки порушення суддею процесуальних строків. Зокрема, у п. 1 ч. 1 статті 2¹ ГПК України слова «принципів черговості та рівної кількості справ для кожного судді» доцільно замінити словами «принципів черговості, рівної кількості справ для кожного судді та складності справи, що визначається з урахуванням різновиду провадження, кількості учасників процесу та обсягу матеріалів справи». Крім того, необхідна диференціація моменту відліку процесуального строку для того, щоб перебіг строку не враховував поштовий перебіг при документообігу.

У третьому розділі «Перспективи удосконалення положень про господарсько-процесуальні строки в окремих формах та видах господарського процесу», який складається з трьох підрозділів, здійснений аналіз темпоральних вимог у позовному провадженні, у справах про банкрутство та у процедурах міжнародного комерційного арбітражу.

У підрозділі 3.1. «Удосконалення процесуальних строків позовного провадження у господарському судочинстві» розглядаються найбільш проблемні положення щодо строків у позовному провадженні.

Аналіз практики застосування граничних строків, передбачених ст. 69 ГПК України, дозволив обґрунтувати необхідність урахування у господарському процесі обставин, що зумовлюють більш тривалий розгляд справи, зважаючи на потреби правосуддя та заходи щодо примирення сторін.

Критикуються положення ст. 102 ГПК, що передбачають стислі строки – упродовж п'ятнадцяти днів з дня постановлення ухвали про прийняття апеляційної скарги до провадження – розгляд апеляційної скарги, коли йдеться про ухвали у справах про банкрутство, про затвердження мирової угоди тощо. Нереальність відповідного строку підтверджують строки поштового перебігу для повідомлень осіб про слухання справи.

Встановлено необхідність запозичення з міжнародного комерційного арбітражу низки положень про строки розгляду господарських справ, для чого варто внести відповідні зміни до ГПК України, зокрема, щодо більшої гнучкості у наданні сторонам права впливати на встановлення строків розгляду справ.

Запровадження стадії підготовчого засідання згідно з проектом ГПК суперечить традиціям господарського судочинства, адже невинновато затягуватиме розгляд господарських справ.

Потребують удосконалення підходи до засад застосування поняття розумного строку у позовному провадженні. Розумний строк не може бути охоплений стислим граничним строком розгляду справи. Наявність граничного строку сама собою є достатнім регулятивним обмеженням. Розумний строк має обмежувати загальну тривалість з урахуванням усіх стадій господарського процесу, а не лише однієї, що обмежена у законі граничним строком.

У підрозділі 3.2. «Деталізація часових меж здійснення окремих процесуальних дій у провадженні у справах про банкрутство» розглядаються складові часових обмежень у конкурсному процесі.

Наголошується, що у провадженні про банкрутство мають бути враховані розбіжності між матеріальним та процесуальним характером строків, вирішені проблеми неоднакового підходу до визначення права на поновлення строків окремих процедур провадження, а також розв'язано питання загальної тривалості спеціальних стадій конкурсного процесу.

Строки, застосовані у ст. 20 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», що впливають на право арбітражного керуючого чи конкурсного кредитора оскаржити правочини (договори) або майнові дії боржника, слід вважати не процесуальним строком, а самостійною категорією – періодом виявлення правопорушення.

Віднесення певної категорії господарських чи комплексних за природою справ до компетенції господарських судів визначено як утворення умов для істотного скорочення розгляду справ, що підтверджує практика реформування законодавства про банкрутство.

Запропоновано перетворити процедуру попереднього засідання у справах про банкрутство у процедуру попереднього розгляду заяв кредиторів у провадженні про банкрутство. Потрібно надати суду право визначати строки попереднього розгляду заяв кредиторів відповідно до кількості учасників справи та її складності. Не менш важливим є й урахування кількості вимог кредиторів. Інакше додержання строків розгляду справ про банкрутство, а також інших справ, що розглядаються суддею, неодмінно негативно вплине на якість рішень судді господарського суду, вимушеного в умовах перевантаження ігнорувати потреби повного та усебічного розгляду кожної справи, кожної заяви кредитора.

Проблема строків розгляду справ у провадженнях про банкрутство торкається питання поновлення тих строків, які визначені у Законі, але пропущені зацікавленою особою з поважних причин. Виходячи з природи строків, зокрема у провадженні про банкрутство, змісту окремих процедур у цьому провадженні, відповідні строки є граничними по суті, а тому повальне їх поновлення може завадити стабільності судового рішення як елемента права на справедливий суд.

Застосовано принципи добросовісності та справедливості для обґрунтування неприпустимості використання процедур продовження процесуальних строків у провадженні про банкрутство для обмеження прав кредиторів. Якщо ж продовження строків окремих його етапів необхідне для відновлення платоспроможності боржника або більшого наповнення ліквідаційної маси в інтересах кредиторів чи боржника, то відповідне продовження має бути здійснене.

Право на порушення справи про банкрутство розглянуто незалежно від виконавчого провадження. На цій підставі зі статей 15, 16 Закону «Про

відновлення платоспроможності...» посилення на виконавче провадження як елемент динаміки провадження про банкрутство запропоновано виключити.

У **підрозділі 3.3. «Перспективи удосконалення окремих процесуальних строків у міжнародному комерційному арбітражі»** розглядаються напрями вдосконалення положень про строки міжнародного арбітражного розгляду господарських справ.

Гнучкість міжнародного комерційного арбітражу у питаннях встановлення та призначення процесуальних строків визнано однією з основних передумов, що дозволяють арбітражним інститутам досить оперативно розглядати спори.

Потребують вирішення проблеми співвідношення диспозитивних та імперативних строків арбітражного розгляду у міжнародному комерційному арбітражі. Зокрема, запропоновано в Законі України «Про міжнародний комерційний арбітраж» окремо закріпити положення про те, що при визначенні строку та інших особливостей арбітражної процедури арбітражною угодою сторони не мають права встановлювати такі правила, що істотно ускладнюють реалізацію прав однієї із сторін. Це дозволило б запобігти спотворенню основного призначення міжнародного комерційного арбітражу – бути неупередженою та ефективною інституцією для вирішення спорів між комерційними підприємствами, що знаходяться в різних державах

Удосконалення окремих процедур МКАС визначено необхідною складовою більшої гармонізації диспозитивних та імперативних строків у відповідній процедурі. Зокрема, запропоновано частину третю ст. 21 Регламенту МКАС доповнити словами «якщо інший строк не погоджено сторонами», що дозволить за взаємною згодою сторін визначити більший строк надання документів.

Обговорюються напрями запозичення ГПК найбільш ефективних темпоральних норм, що застосовуються у міжнародному комерційному арбітражі. Зокрема, йдеться про право сторін домовлятися про процесуальні строки. Ця диспозитивність має бути винятком, а не правилом, аби не підривати правопорядок у господарських процесуальних відносинах

Також визнано доцільним запозичити більш гнучкі норми щодо часових обмежень на подачу зустрічного позову, коли основною підставою для відмови в одночасному розгляді може бути затримка вирішення спору (ст. 24 Регламенту) та можливість прийняття зустрічного позову до розгляду упродовж певного строку після подачі основного позову замість обмеження цієї дії розглядом справи по суті.

Аналіз досвіду Швеції дозволив сформулювати пропозиції про запровадження критеріїв дійсності арбітражної угоди, а також про необхідність відмови від правила ст. 47 Регламенту МКАС при ТПП України про неосяжне в часі зупинення розгляду справи.

ВИСНОВКИ

У дослідженні розв'язано важливе наукове завдання визначення особливостей господарсько-процесуальних строків. Основні висновки роботи містяться у таких положеннях:

1. Під господарсько-процесуальним строком розуміється встановлений законом або призначений судом, виражений роками, місяцями, днями, годинами чи хвилинами проміжок часу, або момент у часі, визначений точною календарною датою, або вказівкою на подію, яка має неодмінно настати, спрямований на забезпечення процесуальної економії та оперативності судового процесу, в межах якого суд чи інший учасник судового процесу вправі або зобов'язаний здійснити певні процесуальні дії, або може мати місце настання певних процесуальних наслідків.

2. Господарсько-процесуальні строки мають комплексну природу, тому їх слід відносити до юридичних фактів, що мають не лише процесуальне, а й матеріальне значення, що проявляється у впливі на оперативність обігу капіталів та ефективність господарської діяльності.

3. Змістовна характеристика господарсько-процесуальних строків має охоплювати не лише їх суб'єктивне значення (дають можливість вчинити або утриматись від вчинення процесуальної дії), а й об'єктивне значення (дають змогу фіксувати певні юридичні факти: набрання законної сили рішенням суду; період дії запобіжних заходів, відкладення розгляду справи тощо).

4. Темпоральними одиницями вимірювання господарського процесуального строку мають виступати не лише години, а й хвилини. Визначення останніх в окремій частині ст. 50 ГПК України дозволить, з одного боку, точно встановлювати, а, з іншого, точно обчислювати строки перерви у судовому засіданні, а також темпоральних меж вчинення інших процесуальних дій, які мають бути вчинені упродовж короткого часу. З урахуванням цього ст. 50 ГПК України доцільно доповнити ч. 4 такого змісту: «перебіг окремих процесуальних строків, обчислюваних годинами та хвилинами, починається з наступної хвилини або настання події (вчинення дії), якими визначено його початок».

5. У процесуальному законі необхідно чітко визначити момент закінчення господарсько-процесуального строку, визначеного подією, для чого ст. 51 ГПК України пропонується доповнити ч. 5 такого змісту: «Перебіг строку, закінчення якого пов'язане з подією, яка повинна неминуче настати, закінчується в день настання цієї події».

6. Винятково імперативне регулювання процесуальних строків не задовольняє потреби сучасного господарського процесу, що, з урахуванням досвіду Німеччини, міжнародного комерційного арбітражу, робить об'єктивно необхідним запровадження врахування волевиявлення учасників господарського процесу при встановленні процесуальних строків, зокрема, можливості скорочення процесуальних строків, чітко

не визначених у ГПК, продовження розгляду справи або її зупинення у випадку клопотання обох сторін тощо.

7. Дотримання процесуальних строків є найважливішою гарантією права особи на справедливий суд, адже за відсутності суворого додержання цих строків усіма учасниками процесу зникає можливість вчасного захисту порушеного права та законного інтересу. У зв'язку з цим проблема додержання процесуальних строків має дві основні складові: 1) додержання процесуальних строків учасниками процесу, 2) додержання процесуальних строків самими суддями господарських судів. Саме тому механізм ефективності та дієвості господарсько-процесуальних строків полягає у тісній взаємодії цих елементів господарсько-процесуальних відносин з іншими інститутами господарського та господарсько-процесуального права, серед яких: дисциплінарна відповідальність суддів, адвокатів і прокурорів, господарсько-процесуальна відповідальність учасників процесу, форми документообороту, інстанційність та стадійність господарського процесу, засоби доказування та достатня свобода суддів у визначенні порядку ведення судових засідань тощо.

8. Напрями впровадження у господарське судочинство положень про розумні строки мають передбачати таке співвідношення граничних і розумних строків розгляду справи, коли категорія розумного строку застосовується не у межах граничного строку, а стосується загальної тривалості розгляду справи за всіма стадіями чи продовження розгляду справи понад граничні строки.

9 Для оптимізації господарсько-процесуальних строків для конкретних категорій справ необхідне встановлення диференціації моменту відліку процесуального строку від закінчення строку на поштовий перебіг при документообігу; диференціації процесуальних строків залежно від складності справ та кількості їх учасників, виду провадження тощо; зупинення перебігу процесуальних строків залежно від об'єктивних обставин та волевиявлення усіх учасників процесу для створення умов для примирення сторін та досягнення об'єктивної істини у справі; врахування потреб встановлення розумного та справедливого навантаження на суддів.

10. Господарсько-процесуальні строки мають організаційне значення у випадку встановлення законом або призначення судом, що полягає у забезпеченні достатнього часу та визначенні необхідних темпів вирішення завдань суб'єктами, що здійснюють судочинство в державі.

11. Налагодження механізму запобігання зловживанням процесуальними строками у господарському судочинстві потребує запровадження елементів змагальності у процедури поновлення процесуальних строків, зокрема, змагального режиму розгляду відповідних заяв та можливості оскарження процесуального документа у зв'язку з необґрунтованим поновленням процесуального строку при прийнятті відповідної заяви.

12. Класифікація господарсько-процесуальних строків може здійснюватися за способом встановлення на законодавчі та строки судового

призначення; для кожного виду об'єктивною потребою є встановлення критеріїв розумності, ефективності та відповідності призначенню судового розгляду загалом та окремим його етапам (формам) зокрема.

13. Для розвитку громадянського суспільства та підвищення самостійності сторін у визначенні долі правового конфлікту необхідне запровадження елементів диспозитивності та економії процесу щодо строку провадження у господарській справі, що передбачає, зокрема, доповнення ст. 22 ГПК положеннями про можливість розгляду зустрічного позову, поданого після початку розгляду справи по суті у разі, коли особи, які беруть участь у справі, не заперечують щодо розгляду зустрічного позову із первісним в одному провадженні; ст. 69 – про те, що за клопотанням обох сторін суд ухвалою може продовжити розгляд спору на інший строк, але не більше ніж на три місяці; ст. 69 – про збільшення строку розгляду справи у разі, якщо під час розгляду справи змінено склад суду; ст. 102 ГПК – про збільшення строку апеляційного розгляду справ щодо скарг на постанови та ухвали у справі про банкрутство тощо.

14. Потребують удосконалення правові засади застосування процесуальних строків у міжнародному комерційному арбітражі, зокрема, шляхом закріплення у Законі «Про міжнародний комерційний арбітраж» правила про те, що при визначенні строку та інших особливостей арбітражної процедури в арбітражній угоді сторони не мають права істотно ускладнювати реалізацію прав однієї із сторін порівняно з регламентом відповідного інституційного міжнародного комерційного арбітражу.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Статті у фахових періодичних виданнях:

1. Шекера Ю. Поняття та ознаки господарсько-процесуальних строків / Ю. Шекера // Вісник господарського судочинства. – 2015. – № 4. – С. 112-120
2. Шекера Ю. Щодо значення та функцій процесуальних строків у господарському судочинстві / Ю. Шекера // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2015. – № 15. – Т. 2. – С. 71–74.
3. Шекера Ю. Щодо питання про додержання процесуальних строків суддями господарських судів / Ю. Шекера // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Вип. 4. – Т. 1. – С. 154–157.
4. Шекера Ю. К вопросу о порядке определения и назначения хозяйственно-процессуальных сроков / Ю.Шекера // LEGEA ȘI VIAȚA : Publicație științifico-practică. – 2015. – № 12/3. – С. 114–117.
5. Шекера Ю. Проблемні питання застосування господарських процесуальних строків у справах про банкрутство / Ю. Шекера // Порівняльно-аналітичне право. – 2015. – № 4. – С. 170–172.

Опубліковані праці апробаційного характеру:

6. Жук Ю. Про матеріально-правове значення господарсько-процесуальних строків / Ю. Жук // Проблеми правової реформи та розбудови громадянського суспільства в Україні : матер. міжнар. конф. (м. Харків, 16–17 жовтня 2015 р.). – Харків: ГО «Асоціація аспірантів-юристів», 2015. – С. 66–68.

7. Шекера Ю. О. До питання визначення меж встановлення господарським судом процесуальних строків / Ю.О. Шекера // Нові вектори розвитку демократії та інститутів держави і права : зб. матер. Міжнар. юрид. наук.-практ. конф. «Актуальна юриспруденція», м. Київ, 10 грудня 2015 року. Тези наукових доповідей. – К. : Центр учбової літератури, 2015. – С. 170–172.

8. Шекера Ю. О. Про потреби додержання розумних процесуальних строків для підвищення ефективності вирішення господарських конфліктів / Ю.О. Шекера // Економіко-правовий розвиток сучасної України : матер. V Всеукр. наук. конф. студ., аспір. та мол. вчених (20–21 листопада 2015 р., м. Одеса) / Нац. ун-т «Одеська юридична академія». – Одеса : Фенікс, 2015. – С. 165–167.

9. Шекера Ю. Про необхідність врахування потреб примирення та інших об'єктивних обставин при вдосконаленні господарсько-процесуальних строків / Ю. Шекера // Проблеми розвитку науки господарського права і вдосконалення господарського законодавства. Матер. круглого столу (м. Київ, 4 грудня 2015 р.). – К. : Вид-во Ліра-К, 2015. – С. 230–233.

АНОТАЦІЯ

Шекера Ю.О. Строки у господарському процесуальному праві України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.04 – господарське право; господарсько-процесуальне право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2016.

Дисертацію присвячено дослідженню господарсько-процесуальних строків як інституту, що забезпечує оперативне та ефективне вирішення господарських спорів, та потребує вдосконалення у процесі модернізації господарського процесуального законодавства.

У роботі обґрунтована комплексна природа господарсько-процесуальних строків, що мають не лише процесуальне, а й матеріальне значення, забезпечуючи ефективне функціонування господарської системи загалом.

Здійснена класифікація господарсько-процесуальних строків за способом встановлення на законодавчі та строки судового призначення; для кожного виду об'єктивною потребою є встановлення критеріїв

розумності, ефективності та відповідності призначенню судового розгляду загалом та окремим його етапам (формам) зокрема.

Обґрунтовано, що для оптимізації господарсько-процесуальних строків для конкретних категорій справ необхідне встановлення диференціації моменту відліку процесуального строку від закінчення строку на поштовий перебіг при документообігу; диференціації процесуальних строків залежно від складності справ та кількості їх учасників, виду провадження тощо; зупинення перебігу процесуальних строків залежно від об'єктивних обставин та волевиявлення усіх учасників процесу для створення умов для примирення сторін та досягнення об'єктивної істини у справі; врахування потреб встановлення розумного та справедливого навантаження на суддів..

Проблеми додержання процесуальних строків поділено на дві основні складові: додержання процесуальних строків учасниками процесу та додержання процесуальних строків суддями господарських судів.

Визначено засоби запобігання зловживання процесуальними правами при реалізації законодавчих положень про господарсько-процесуальні строки. Обґрунтовано напрями вдосконалення господарського процесуального законодавства у частині темпоральних норм.

Ключові слова: господарський процес, строки у господарському процесуальному праві, процесуальний строк, принцип оперативності, господарські справи, міжнародний комерційний арбітраж, господарські суди.

АННОТАЦИЯ

Шекера Ю. А. Сроки в хозяйственном процессуальном праве Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.04 – хозяйственное право; арбитражный процесс. – Национальный университет «Одесская юридическая академия», Одесса, 2016.

Диссертация посвящена исследованию хозяйственно-процессуальных сроков как института, обеспечивающего оперативное и эффективное решение хозяйственных споров, который необходимо совершенствовать в процессе модернизации хозяйственного процессуального законодательства.

В работе обоснована комплексная природа хозяйственно-процессуальных сроков, которые имеют не только процессуальное, но и материальное значение, обеспечивая эффективное функционирование хозяйственной системы в целом.

Классификация хозяйственно-процессуальных сроков должна предусматривать их разделение на основании способа установки на законодательные и сроки судебного назначения, для каждого вида объективной необходимостью является установление критериев разумности, эффективности и соответствия назначению судебного разбирательства в целом и отдельным его этапам (формам) в частности.

Обосновано, что для оптимизации хозяйственных процессуальных сроков для конкретных категорий дел необходимы: дифференциация момента отсчета процессуального срока с учетом срока на почтовые отправления в документообороте; дифференциация процессуальных сроков в зависимости от сложности дел и количества их участников, вида производства и т.п.; приостановление течения процессуальных сроков в зависимости от объективных обстоятельств и волеизъявления всех участников процесса для создания условий для примирения сторон и достижения объективной истины по делу; учет потребностей установления разумной и справедливой нагрузки на судей.

Проблемы соблюдения процессуальных сроков разделены на две основные составляющие: соблюдение процессуальных сроков участниками процесса и соблюдение процессуальных сроков судьями хозяйственных судов. В связи с этим механизм эффективности и действенности хозяйственно-процессуальных сроков определен в тесном взаимодействии этих элементов хозяйственно-процессуальных отношений с другими институтами хозяйственного и хозяйственно-процессуального права, как то: дисциплинарная ответственность судей, адвокатов и прокуроров, хозяйственно-процессуальная ответственность участников процесса, формы документооборота, инстанционность и стадийность хозяйственного процесса, средства доказывания и достаточная свобода судей в определении порядка ведения судебных заседаний и т.п.

Обосновано, что дальнейшее развитие гражданского общества и повышение самостоятельности сторон в определении исхода правового конфликта должны предусматривать введение элементов диспозитивности и экономии процесса в определении срока производства по хозяйственному делу. Это обуславливает, в частности, необходимость дополнения ст. 22 ХПК положениями о возможности рассмотрения встречного иска, поданного после начала рассмотрения дела по существу в случае, когда лица, участвующие в деле, не возражают против рассмотрения встречного иска с первоначальным в одном производстве; ст. 69 – о том, что по ходатайству обеих сторон суд постановлением может продлить рассмотрение спора, но не более чем на три месяца; ст. 69 – об увеличении срока рассмотрения дела в случае, если при рассмотрении дела изменен состав суда; ст. 102 ГПК – об увеличении срока апелляционного рассмотрения дел по жалобам на постановления и решения по делу о банкротстве и др.

Подтверждается необходимость совершенствования правовых основ применения процессуальных сроков в международном коммерческом арбитраже, в частности, путем закреплением в Законе «О международном коммерческом арбитраже» правила о том, что при определении срока и других особенностей арбитражной процедуры в арбитражном соглашении стороны не вправе существенно усложнять реализацию права одной из сторон по сравнению с регламентом соответствующего институционального международного коммерческого арбитража. Обоснованы направления

совершенствования хозяйственного процессуального законодательства в части темпоральных норм.

Ключевые слова: хозяйственный процесс, сроки в хозяйственном процессуальном праве, процессуальный срок, принцип оперативности, хозяйственные дело, международный коммерческий арбитраж, хозяйственные суды.

SUMMARY

Shekera Y.O. The terms in economic procedural law of Ukraine. – Manuscript.

The thesis for the degree of Candidate of Legal Sciences, specialty 12.00.04 – economic law; economic and procedural law. – National University “Odessa Law Academy”, Odessa, 2016.

The thesis deals with economic and procedural terms as an institute that provides prompt and efficient resolution of economic cases and needs to be improved during the economic modernization of the procedural law.

The work proves the complex nature of economic and procedural terms that have got not only procedural but substantive importance, ensuring the effective functioning of the economic system as a whole.

Classification of economic and procedural terms should include their division based on the method of establishing on the legislative and judicial terms, each of which have an objective need for establishing criteria of reasonableness, effectiveness and fitness for purpose of the trial in general and its individual stages (forms), among others.

Author proves the needs of optimizing economic procedural terms for specific categories of cases that require the graduation of procedure reference period from the expiry of the mail flow of documents; differentiation procedural terms, depending on the complexity of cases and the number of participants, the type of proceedings, etc; interruption of procedural terms depending on objective circumstances and the will of all participants to the process of creation of conditions for reconciliation of the parties and the achievement of the objective truth in the case; the needs of establishing a reasonable and fair burden on judges.

Problems of observance of procedural terms is divided into two main components: the observance of procedural terms by party to a conflict and observance of procedural terms by judges of commercial courts.

Means to prevent abuse of procedural rights in the implementation of legislative provisions on economic and procedural terms are defined. The directions of improving of the economic procedural legislation for temporal rules are shown.

Keywords: economic litigation, procedural term efficiency, economic affairs, international commercial arbitration, economic courts.

Підписано до друку 21.04.2016.
Формат 60х90/16. Ум.-друк. арк. 0,9. Наклад 100 прим.

Видавець і виготовлювач ІПП «Фенікс»
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.2002 р.
65009, м. Одеса, вул. Зоопаркова, 25. Тел. 7777-591.